

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Wstęp

Author: Marcela Gruszczyk, Lech Krzyżanowski, Miłosz Skrzypek

Citation style: Gruszczyk Marcela, Krzyżanowski Lech, Skrzypek Miłosz. (2017). Wstęp. W: M. Gruszczyk, L. Krzyżanowski, M. Skrzypek (red.), "Europa XX-XXI wieku : społeczno-polityczne konsekwencje kryzysów" (S. 7-9). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Wstęp

Opisy gospodarczych, politycznych lub społecznych kryzysów wypełniają karty dzieł historycznych, traktujących o najdawniejszych nawet epokach. Ta opinia, skądinąd kontrowersyjna ze względu na swą ogólnikowość, znajduje jednak mocne uzasadnienie już w dziejach biblijnych, w których zetknąć się można m.in. z opowieścią o nawiedzających Egipt siedmiu latach nieurodzaju, wyraźnie przypominających późniejsze wahania koniunktury¹. Nie przez przypadek również sama etymologia słowa „kryzys” (gr. *krinein*) kieruje nas do czasów starożytnych. Hipokrates z Kos, lekarz żyjący w IV w. p.n.e., uznawany za ojca współczesnej medycyny, jako pierwszy miał posługiwać się tym terminem na gruncie nauki, określając nim stan przesilenia choroby i maksymalnego nagromadzenia czynników chorobotwórczych. W jego opinii, kryzys stawał się punktem zwrotnym, decydującym o dalszym przebiegu dolegliwości, zmierzającej od tej chwili albo do całkowitego uzdrowienia, albo do śmierci. Ów medyczny kontekst szybko przestał być jedyną płaszczyzną wyjaśniającą znaczenie słowa „kryzys”; zaczęto nim również często określać regres gospodarczy, a czasem również polityczny, społeczny, religijny itp. Nie zmniejszyła się natomiast częstotliwość stosowania wspomnianego pojęcia; przeciwnie nawet, w ciągu wieków z kryzysami w ich szerokim – nie tylko gospodarczym znaczeniu – kolejne pokolenia stykały się coraz częściej. Wprost proporcjonalnie do ich występowania zaczęła wzrastać rola nauki, od której żądano stworzenia mechanizmu chroniącego przed tego typu zapaścią bądź przynajmniej łagodzącego jej skutki.

Refleksja nad naturą kryzysów stała się częścią systematycznych badań naukowych zwłaszcza od czasu upowszechnienia się gospodarki rynkowej. Jak wskazał bowiem Mirosław Bochenek: „Kryzysy ekonomiczne stanowią nieodłączny element gospodarki rynkowej, towarzyszą jej od połowy XVI

¹ *Biblia Tysiąclecia. Księga Rodzaju 50, 22.*

wieku, tj. od okresu powstawania załazków tej gospodarki. W ciągu minionych 450 lat zaobserwowano ponad 70 kryzysów ekonomicznych na świecie². Jeszcze większym problemem, a tym samym wyzwaniem dla nauki, stały się kryzysy w XX wieku, gdyż niektóre z nich przybrały szalenie niebezpieczny, bo globalny, charakter. W tych okolicznościach skuteczne zwalczanie zjawisk kryzysowych zyskało rangę jednego z ważniejszych wyzwań stawianych uczynom. I jakkolwiek do dziś trudno odnotować spektakularne sukcesy na tym polu, to przecież nierozsądne byłoby zaniechanie badań pod wpływem dotychczasowych niepowodzeń. Niniejszym tomem, w żadnym wypadku nie usurpując sobie wiodącej roli w naukowych dociekaniach nad istotą kryzysów, chcielibyśmy do wspomnianej debaty się włączyć.

Teksty zamieszczone w zbiorze łączy – ujmowany możliwie najbardziej szeroko – wspólny mianownik, jakim jest kryzys i jego następstwo. Kryzys nie jest definiowany jedynie w kategoriach ekonomicznych (oczywiście, bez wykluczania także tej płaszczyzny), ale również jako odnoszący się do zapaści politycznej, demograficznej, kulturowej i wielu innych. Analogicznie potraktowali autorzy czas prosperity, jeśli i do niego w swych tekstach się odwoływali; utożsamiali go nie tylko ze wzrostem gospodarczym, ale i z postępem w tych wszystkich dziedzinach, w jakich daje się go identyfikować. Tylko tak szeroki horyzont pozwala kompleksowo objąć zagadnienie przyczyn i skutków kryzysu. Liczbowo określone wskaźniki, należące do sfery gospodarki, łatwo można przytoczyć, ale jeśli wyłącznie na nich oprzeć wnioski, wynik naukowej spekulacji okaże się najczęściej mało satysfakcjonujący. Wszak nawet długo po ustaniu negatywnych zjawisk ekonomicznych utrzymują się ich następstwa na płaszczyźnie społecznej, w dziedzinie urzędów państwowych, kultury itp. Dopiero uwzględnienie tych wszystkich aspektów tytułowe zjawisko czyni łatwiej definiowalnym. Pamiętając o tej wskazówce, do współpracy przy tworzeniu niniejszego tomu zaprosiliśmy badaczy specjalizujących się w różnych dziedzinach. Oprócz historyków, analizujących kolejne etapy XX-wiecznych kryzysów, swe rozważania zamieścili więc także politolodzy, ekonomiści, znawcy polityki społecznej i in. Szeroki dobór autorów gwarantuje wszechstronną analizę problemu, a przez to tworzy sprzyjające warunki do formułowania wielu oryginalnych tez badawczych.

Równie ceną okolicznością okazał się udział naukowców reprezentujących niemal wszystkie liczące się ośrodki akademickie w kraju. W niniejszym tomie czytelnik znajdzie zatem artykuły twórców wywodzących się

² M. BOCHENEK: *Rozważania historyczno-semantyczne na temat kryzysów ekonomicznych*. „Acta Universitatis Nicolai Copernici” *Ekonomia*, r. XLIII nr 2(2012), s. 148.

ze środowiska naukowego Warszawy, Poznania, Krakowa, Łodzi, Opola czy Katowic. Biorąc pod uwagę regionalną specyfikę dociekań naukowych, odzwierciedlającą się również w badaniach nad kryzysami, konfrontacja wniosków formułowanych w różnych częściach Polski wydaje się szalenie interesująca.

Wstęp jest właściwym miejscem do wyjaśnienia powodu skupienia się wyłącznie nad problemem kryzysów XX i XXI wieku. Na pozór decyzja o usunięciu poza nawias badań naukowych dawnych kryzysów może wydać się niewłaściwa, już choćby w kontekście przywołanych na początku informacji o wyjątkowo długiej ich historii. Wraz z autorami publikującymi swe rozważania w tym tomie chcemy jednak bronić naszego wyboru. Wynika on z przekonania, iż wszelkiego rodzaju zjawiska kryzysowe dziejące się przed wiekami, poza walorem historycznym, nie dostarczą zbyt wielu wskazówek, wyjaśniających specyfikę współczesnych zapaści. Tymczasem to walka z nimi staje się wyzwaniem stojącym przed nauką, przed którą stawia się przecież wymogi użyteczne. Instrumentów do skutecznego zwalczania współczesnych kryzysów mogą dostarczyć badacze poszukujący rozwiązań w analizie XX-wiecznych tąpnięć gospodarczych, podobnych zarówno w sferze ich genezy, przebiegu, jak i skutków. Nic nie ujmując wartości badań nad dawnymi dziejami gospodarczymi i społecznymi, stoimy na stanowisku, iż szczególnie wartościowe mogą okazać się refleksje czynione na kanwie wydarzeń z niedawnej przeszłości. Czy jest tak w istocie, czytelnik oceni po lekturze książki, do której serdecznie namawiamy

Redaktorzy tomu